

PREDGOVOR

Znanstveni skup pod nazivom *Gospodarstvo Bjelovarsko-bilogorske županije: kojim putem ići?* petnaesti je skup koji je organizirao Zavod za znanstvenoi-straživački i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Tema tog skupa, kao i nekih već održanih, osobito je aktualna jer budući razvoj Bjelovarsko-bilogorske županije zapravo ponajviše ovisi o gospodarskom razvoju. Međutim, na gospodarski razvoj utječu mnogi čimbenici. S obzirom na tu činjenicu, na skupu su prezentirani rezultati istraživanja raznovrsnih tema koje, u velikoj mjeri, prikazuju stanje u gospodarstvu te sugeriraju neke moguće smjernice razvoja.

Znanstveni skup održan je 6. lipnja 2019. u povodu Dana Bjelovarsko-bilogorske županije, a suorganizatori su bili Grad Bjelovar, Bjelovarsko-bilogorska županija i Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Bjelovar. Prigodom svečanog otvorenja skupa učenici Glazbene škole Vatroslava Lisinskog iz Bjelovara pripremili su glazbeni program, a sudionike su pozdravili upravitelj Zavoda u Bjelovaru prof. dr. sc. Vladimir Strugar te voditelj Zavoda prof. dr. sc. Slobodan Kaštela.

Voditelj Zavoda u Bjelovaru prof. dr. sc. Slobodan Kaštela, između ostalog, rekao je i sljedeće: „Raspored predstavljanja autorskih priloga podijelili smo na dva dijela, na dva uvodna i dvanaest ostalih izlaganja. U okviru uvodnih izlaganja predstaviti će se radovi dvojice vrhunskih znanstvenika. Prvi je akademik Franjo Tomić, koji će govoriti o potrebi popravljivanja postojećih nepovoljnih uvjeta radi unapređenja hrvatske poljoprivrede i njezina uključivanja u odgovarajuće politike Europske unije. Drugi je autor dr. sc. Guste Santini, poznati hrvatski ekonomist, koji će govoriti o usporedbi raspodjele javnih prihoda između centralne države te regionalne i lokalne samouprave u zemljama Europske unije i Hrvatske, s obzirom na to da je to jedan od bitnih preduvjeta boljeg planiranja i realizacije bržeg razvoja gospodarstva, a samim time i društvenih djelatnosti.“

Izlaganja sa skupa autori će pripremiti kao cjelovite članke koji će se, nakon recenzentskog postupka u Hrvatskoj akademiji, objaviti u časopisu *Radovi* bjelovarskog Zavoda Hrvatske akademije (sv. 14,2020.).

U ime suorganizatora skupa govorili su Jakov Ćorić, dr. vet. med., predsjednik Županijske komore Bjelovar, Dario Hrebak, gradonačelnik Grada Bjelovara, i Damir Bajs, župan Bjelovarsko-bilogorske županije.

Svi su govornici isticali potrebu i opravdanost održavanja znanstvenog skupa o gospodarstvu, a Jakov Ćorić, predsjednik Županijske komore Bjelovar, posebno je istaknuo činjenicu da se do sada o gospodarstvu nije govorilo sa znanstvenog motrišta. Naglasio je dobre pokazatelje napretka gospodarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Dario Hrebak, gradonačelnik Grada Bjelovara, istaknuo je uspješan razvoj Bjelovara u 2018. godini u pogledu digitalizacije i upravljanja javnim servisom te visokog obrazovanja. Damir Bajs, župan Bjelovarsko-bilogorske županije, govorio je o pokazateljima prema kojima se stanje u gospodarstvu popravlja od 2014. godine (veća zaposlenost, povećanje isplate plaća, investicije, korištenje sredstava iz fondova Europske unije).

Od prvih ideja do realizacije skupa važnu su ulogu imali Organizacijski odbor (Antun Turčić, Dalibor Jurina, Miljenko Juratovac, Helena Pogledić, Igor Brajdić, Slobodan Kaštela i Vladimir Strugar), Županijska komora Bjelovar i Upravni odbor za gospodarstvo, obrtništvo i regionalni razvoj Bjelovarsko-bilogorske županije.

U ovom broju časopisa objavljujemo dvanaest članaka, od čega deset sa znanstvenih skupova koji su održani 2018. i 2019. godine. Pripremljene su i poruke sudionika sa skupa (2019.) te članak u rubrici *Prikazi i osvrti*.

Akademik Franjo Tomić u članku *Unapređenje hrvatske poljoprivrede popravljajanjem postojećih nepovoljnih prirodnih uvjeta* prikazuje prednosti (klima, tlo i voda) i slabosti poljoprivredne proizvodnje, a to su: usitnjenost proizvodnih površina i nedovoljna veličina poljoprivrednih gospodarstava, nedovoljna uređenost zemljišta (proizvodnih površina), nedovoljna primjena navodnjavanja, neodgovarajuća stručna obrazovanost poljoprivrednika i postojeće potpore u poljoprivredi koje treba preispitati i usmjeriti u ostvarivanje proizvodnje raznolikih poljoprivrednih proizvoda zadovoljavajuće kakvoće.

Dr. sc. Guste Santini u članku *Transformacija iz nacionalne u tržišnu državu zahtijeva novi pristup reguliranju odnosa centralne vlasti i lokalnih vlasti* identificira ograničenja i mogućnosti koje stoje na raspolaganju nositeljima reforme između lokalne i centralne vlasti. Posebno se naglašava nužnost poštivanja odnosa sustava i njegovih podsustava. Ističe se kako u tržišnoj državi županije moraju preuzeti odgovornost za razvoj gospodarstva na svojem području kako bi se povećao porezni kapacitet koji omogućuje veću količinu i raznovrsnost javnih dobara.

Prof. dr. sc. Vladimir Čavrak u članku *Ocjena konkurentnosti gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije shift-share metodom* prikazuje obilježja te metode. Analiza dugoročne strukturne promjene gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije pokazuje da Županija po nekim glavnim pokazateljima, poput bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i BDP-a po stanovniku, više desetljeća ostvaruje divergenciju u odnosu na prosječne vrijednosti gospodarstva Republike Hrvatske. Nepovoljni su trendovi i

u zaposlenosti, plaćama i investicijama. Važno je stoga potaknuti proces strukturne transformacije radi povećanja produktivnosti, pokrenuti rast *izvoznih sektora*, intenzivirati procese suradnje privatnog i javnog sektora te klasterizaciju i umrežavanje u lokalne proizvodne sustave.

Autorice dr. sc. Jadranka Švarc i prof. dr. sc. Jasminka Lažnjak u članku *Pametna specijalizacija i lokalni razvoj: posljedice na znanstvenu i inovacijsku politiku u periodu 2009.–2019.* prikazuju promjene u poimanju inovacija i koncepta inovacijske politike koje su se dogodile u razdoblju 2009.–2019. godine te njihov utjecaj na razvojnu paradigmu Bjelovarsko-bilogorske županije i Hrvatske. Osnovna je teza kako je pomak od tzv. upravljane (*managed*) ekonomije u poduzetničku ekonomiju u posljednjem desetljeću doveo do promjena u konceptu inovacije i inovacijskog sustava te ulozi znanstvenih istraživanja. Razvoj Bjelovarsko-bilogorske županije vidljiv je u izgradnji poduzetničkog ekosustava uz pomoć sredstava iz Europskih strukturnih fondova, čime je Županija ostvarila zamjetan gospodarski napredak u posljednjih nekoliko godina.

Autori doc. dr. sc. Marko Ševrović, dipl. ing. prom., Marijan Jakovljević, mag. ing. traff., Mateo Uravić, mag. ing. traff., Marko Švajda, mag. ing. traff., i prof. emer. dr. sc. Ivan Dadić, dipl. ing. prom., pišu o *Konceptu održivog razvitka prometnog sustava Bjelovarsko-bilogorske županije*. Analize pokazuju da su Grad Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija geoprometno vrlo povoljno smješteni. Međutim, razvoj prometnog sustava nije iskoristio pun potencijal tog položaja, jer strateški i ekonomski važni prometni pravci u smjeru istok – zapad kao i smjeru od sjevera prema jugu ne prolaze kroz tu regiju.

Dr. sc. Željko Karaula prikazuje pregled bjelovarskoga gospodarstva i suton socijalističkog samoupravljanja krajem 1980-ih godina 20. stoljeća u trima poduzećima u Gradu Bjelovaru. Nakon političkih i društvenih promjena i stvaranja Republike Hrvatske, hrvatsko gospodarstvo prelazi na liberalno tržište i privatno vlasništvo. Međutim, politički model privatizacije omogućio je da mnogi pojedinci iz različitih razloga postanu vlasnici velikih bjelovarskih poduzeća, koja su – zbog nestručnosti novih vlasnika i često njihove želje da samo rasprodaju stečenu imovinu – velikim dijelom propadala. Osim toga, pogoršani su uvjeti nakon rata, zahvaljujući kojima je oslabjela produktivnost i zavladao nelikvidnost te su se povećali unutarnji dugovi i smanjile investicije.

Srednje školstvo, s posebnim osvrtom na srednje strukovno školstvo, u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji predmet je rasprave prof. dr. sc. Vladimira Strugara. Prezentirani su rezultati istraživanja (N = 13 redovnih srednjih škola) o kretanju broja učenika općenito i prema vrstama škola/zanimanja, općem školskom uspjehu i odabiru vrste škole, zastupljenosti obrazovnih strukovnih programa prema pet škol-

skih područja, interesu učenika za pojedine obrazovne programe te usklađenosti obrazovnih programa i strateških gospodarskih područja Bjelovarsko-bilogorske županije. Ukazuje se na potrebu usklađivanja postojećih obrazovnih srednjoškolskih strukovnih programa s razvojem strateških gospodarskih područja, pri čemu važnu ulogu imaju zakonitosti tržišnih odnosa, koncept cjeloživotnog učenja i autonomija srednjih škola koje su mjesto promjena u suvremenoj znanstveno-tehnološkoj paradigmi.

Dr. sc. Rudolf Kiralj u članku *Studentsko poštenje ključan je element akademske čestitosti* analizira osam skupova podataka o konstantnom porastu studentskog nepoštenja u mnogim državama svijeta, s posebnim osvrtom na stanje u Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu i Švedskoj. Pokazuje se tendencija naglog skoka u posljednja dva desetljeća te se daje usporedba sa stanjem u Hrvatskoj. Indeks studentskog nepoštenja, prepisivanje na ispitima i plagijarizam znače kulturu koju treba mijenjati. Dakle, kulturu profita, konkurencije i uspjeha treba mijenjati u kulturu znanja i odgovornosti.

Izv. prof. dr. sc. Martina Briš Alić, dr. sc. Martina Harc i Sanja Romić u članku *Trgovački centri kao suvremene potrošačke strukture* prikazuju nužne ključne odrednice pri planiranju i kreiranju suvremenoga uspješnog trgovačkog centra. Definirano je pet ključnih odrednica: istraživanje tržišta potencijalnih kupaca, lokacija i pristupačnost, konkurencija, veličina i dizajn centra te sastav zakupnika. Korelacija ključnih čimbenika može rezultirati uspješnim i profitabilnim projektom, što je dokazano analizom slučaja trgovačkoga centra *Portanova* u Osijeku.

Prof. dr. sc. Vladimir Strugar i prof. dr. sc. Slobodan Kaštela pripremili su tekst *Poruke sudionika znanstvenog skupa Gospodarstvo Bjelovarsko-bilogorske županije: kojim putem ići?* koje mogu biti korisna informacija o znanstvenim osnovama daljnjeg razvoja gospodarstva.

U ovom broju časopisa *Radovi* objavljuju se i dva članka koja nisu vezana za skup održan 2019. Prvi je članak akademika Dragutina Feletara i dr. sc. Petra Feletara o demografskim kretanjima u gradovima Bjelovaru, Čazmi, Daruvaru, Garešnici i Grubišnom Polju o čijem su sadržaju autori govorili na znanstvenom skupu *Prilozi za povijest gradova Bjelovarsko-bilogorske županije* 2018. godine. Autori prikazuju kretanje broja stanovnika 1857.–2016. godine, s naglaskom na procese depopulacije u zadnjih pola stoljeća. Osim toga, ako se sadašnji trendovi kretanja broja stanovnika (u posljednjih 20-ak godina) projiciraju do 2051. godine, onda će sredinom 21. stoljeća broj stanovnika Bjelovara biti manji za oko 25%, Čazme za 47%, Daruvara za 54%, Garešnice za oko 63% te Grubišnoga Polja za čak gotovo 80%.

Dr. sc. Goran Jakovljević prikazuje simbolizam jajeta kroz kozmogonijske mitove mnogih civilizacija i pokazuju da u nekim obilježjima imaju zajedničke korijene.

Uspoređujući neke kozmogonijske mitove, autor zaključuje da se značenje prvobitnog simbola Jajeta s vremenom gubi te ostaje samo njegovo značenje u svojstvu obilja i cikličke obnove života u prirodi, a u religiji zagrobnog života i uskrsnuća.

U rubrici *Prikazi i osvrti* prof. dr. sc. Vladimir Strugar piše o knjizi dr. sc. Željka Karaule *Povijest Grubišnog Polja: srednjovjekovno trgovište, vojna općina, slobodni grad* (2019.) ocjenjujući je značajnim prilogom historiografiji i publicističkoj literaturi o prošlosti Grubišnog Polja.

VLADIMIR STRUGAR, upravitelj Zavoda
SLOBODAN KAŠTELA, voditelj Zavoda

*Znanstveni skup Gospodarstvo Bjelovarsko-bilogorske županije: kojim putem ići?,
Bjelovar, 6. lipnja 2019.*